

โวหารภาพพจน์ ในบทเพลงของ ธงไชย แมคอินไตย์

สมเกียรติ รัชมณี

ภาพพจน์ (figure of speech) มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2525 ว่า “คำพูดที่เป็นสำนวนโวหาร ทำให้นึกเห็นเป็นภาพ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 607) วรณี จันทรศิริ ได้อธิบายว่าเป็นศัพท์ของเสด็จในกรมพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคริพงษ์ประพันธ์ ซึ่งหมายถึงภาพที่เกิดจากถ้อยคำที่บรรยาย (วรณี จันทรศิริ, 2538 : 80) การใช้โวหารภาพพจน์ในบทประพันธ์ใด ๆ จึงมุ่งให้เป็นไปเพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้นึกเห็นภาพจากการได้อ่านหรือฟัง “ผู้แต่งร้อยกรองปัจจุบันนิยมใช้โวหารต่างๆ หลายชนิดด้วยกันเพราะมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ต้องการจะให้โวหารนั้นๆ เป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความฝัน หรือความรู้ของผู้แต่งไปยังผู้อ่าน” (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2537 : 79) โวหารภาพพจน์จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพ สามารถรับอารมณ์และสุนทรียรสในบทประพันธ์หรือบทร้อยกรองได้เป็นอย่างดี บทเพลง เป็นบทกวีในอีกลักษณะหนึ่งซึ่งใช้เป็นสื่อเพื่อความบันเทิงและได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน การใช้โวหารภาพพจน์ในบทเพลงจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อยทีเดียว โดยเฉพาะในบทเพลงของนักกรองที่เป็นขวัญใจของผู้ฟังมานับสิบปี กระทั่งในเวลาไม่นานเช่น ธงไชย แมคอินไตย์

บทเพลง เป็นบทร้อยกรองเช่นเดียวกับบทกวีอื่นๆ ต่างกันเพียงที่บทเพลงนั้นมุ่งใช้ในการขับร้อง แต่บทกวีทั่วไปมุ่งสำหรับอ่านเป็นสำคัญ ดังนั้นบทเพลงจึงนับเป็นศิลปะในแขนงวรรณศิลป์ซึ่งมีความสัมพันธ์กลมกลืนกับศิลปะในแขนงทัศนศิลป์ บทเพลงที่ดีจึงต้องมีความงาม ความไพเราะ ให้อารมณ์ ความรู้สึก และความหมายที่ดี ดังที่ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และ วาณิช จรุงกิจอนันต์ ได้กล่าวไว้ว่า “ภาพย์ กลอนเป็นภาษาของอารมณ์ความรู้สึกโดยแท้ คือ มีอารมณ์ความรู้สึกเป็นองค์นำ มีเนื้อหาเป็นเป้าหมายหลัก ...หัวใจของบทกวีนั้นอยู่ที่ความงาม ความไพเราะ และให้อารมณ์ความรู้สึก กับความหมายที่ดี” (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และวาณิช จรุงกิจอนันต์, ม.ป.ป. : 26-27) คงเนื่องมาจากคุณลักษณะดังกล่าวนี้เอง บทเพลงจึงได้มีบทบาทต่อชีวิตประจำวัน ซึ่งมนุษย์ได้นำมาขับร้องเพื่อความบันเทิง หรือใช้เพื่อประโยชน์ในด้านอื่นๆ สุดแต่จะปรารถนา ดังที่ ธนู บุญยรัตพันธุ์ ได้กล่าวถึงบทบาทของบทเพลงต่อชีวิตประจำวันว่า “...เพลงมีอิทธิพลต่อชีวิตเป็นอย่างมาก จึงอาศัยเพลงเป็นสื่อ นำทางเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ เพลงจึงเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญต่อชีวิตและสังคม...” (ธนู บุญยรัตพันธุ์, 2519 อ้างถึงใน สมเกียรติ รัชมณี, 2538 : 5)

โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในบทเพลงของ รงไซย แมคอินไตย์ นั้นมี อุปมาอุปไมย อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ นามนัย ปฏิพจน์ การใช้คำตรงกันข้าม อติพจน์ และบุคลาธิษฐาน ซึ่งผู้แต่งได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ร้อยกรองเพลงออกมาให้รงไซย ขับร้องได้อารมณ์ผสมผสานกับน้ำเสียง ลีลาและจังหวะอันเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของรงไซยซึ่งขับร้องได้อย่างไพเราะชวนฟัง แม้จะเป็นบทเพลงที่มาจากผู้แต่งหลายคนแตกต่างกันก็ตาม แต่จะมีข้อสังเกตที่เป็นลักษณะร่วมอยู่อย่างหนึ่ง คือ บทเพลงที่ได้รับความนิยมสูงในแต่ละชุดนั้น มักเป็นบทเพลงที่ใช้โวหารภาพพจน์ มีลีลาการใช้ถ้อยคำที่ชวนฟัง

อุปมาอุปไมย (Simile) เป็นโวหารที่เปรียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยมีคำเปรียบชัดเจน เช่น เหมือน ดัง ดูจ เลก เช่น ราว ฯลฯ ปรากฏในบทเพลงของรงไซยอย่างหลากหลายอาจจัดออกเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้

เปรียบรัก ความรู้สึกรักและความรู้สึกขึ้นขมยินดี มีกำลังใจ

ในบทเพลงต่อเวลานั้นได้อุปมาว่า “ก็เปรียบว่าความรักนั้นคล้ายคล้ายกีฬา” (43)

“รักนี้จะเหมือนดวงไฟ ส่งให้ฉันและเธอคู่กันทุกเวลา “ (44)

ในบทเพลงฝากฟ้าทะเลฝันฝากภาพนั้นไว้ว่า “นกกน้อย บินมาคู่ เคียงกัน เหมือนดังใจมันผูกพัน ไม่ต่างกับเรา” (16) และ “จะเปรียบทะเลดังความมั่นคง” (16)

เพราะ “จับมือกันสักนิดสักหน่อยก็เหมือนชาร์จไฟ” (36) ทำให้ผู้ฟังรับรสแห่งอารมณ์ของคนที่มีความตื่นเต้นยินดีนั้นเข้าไปโดยไม่ต้องใช้ถ้อยคำจำนวนมาก นับว่าเป็นอัจฉริยภาพของภาษาโดยแท้ทีเดียว

ด้วยรัก จึงไม่อาจจากไปไหนได้ ความรู้สึกนี้เป็นรูปธรรมขึ้นมาทันทีเมื่อรงไซยบอกว่า “เพราะว่าตัวฉันเป็นดั่งบูมเมอแรง ขว้างไปยังแรงยิ่งกลับมาเร็ว” (40)

เปรียบรักว่า “ที่รักเสมือนดวงใจ” (64)

“แล้วฉันก็มาพบเธอ มันเหมือนฝันไป” (44)

เปรียบคนรักและพฤติกรรมของคนรัก

“เหมือนดั่งนกโบยบิน เธอยังบินระเริงไป” (2) ทำให้เห็นภาพว่า เธอจากเขาไปอย่างไรก็ดี

เมื่อผู้หญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่งทำพิษเข้าให้ ก็โวยวายเสียงลั่นว่า “อย่างกับพริกชี้หู ปานนั้นเขียว” (34) ช่างมีความเผ็ดร้อนไม่ต่างกันระหว่างคนกับพริกชี้หู

ในบทเพลงหมอกหรือควั่นบอกว่า “หมอกจางจางและควั่น คล้ายกันจนบางทีไม่อาจรู้ อยากจะถามดูว่าเธอเป็นอย่างหมอกหรือควั่น” (45) และได้เปรียบคนรักเหมือนหมอกหรือควั่นซึ่งเบาบางและล่องลอยไปไม่มีใครสามารถคว้าไว้ได้ว่า “บางทีเธอเป็นเช่นหมอกขาว และบางคราวเธอเป็นเหมือนควั่น” (45)

เปรียบเทียบความรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ หมดกำลังใจ โศกเศร้า หรือเมื่อมีปัญหา

เมื่อกล่าวถึงปัญหา บอกว่า “ทุกข์ภัยที่เจอจะหนักดังภูเขา สองเราไม่เคยมีใจไหวหวั่น” (20)

เมื่อไม่รู้ว่าจะอยู่เพื่อใคร ผู้แต่งได้ให้เขาคำครวญถึงความหลังว่า “วันนั้นต่างเคยเห็นเหมือนดั่งเงา” (31)

อีกความรู้สึกหนึ่งเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพได้ดีทีเดียว ว่า “หากหัวใจเป็นเหมือนบอลลูกก็กลอยต่ำ” (36) เพราะหมดแรงลม ดังคนหมดกำลังใจที่จะต่อสู้ชีวิต

ความไม่อาจหยั่งรู้ความในใจก็เปรียบว่า “ดังฟ้าที่กว้างและสูงจนเกินกว่าจะเข้าใจ” (37)

เมื่อเจ็บปวดผิดหวังได้เปรียบคนรักว่า “ฉันเจ็บครั้งนี้ ฉันมีเธอเป็นดังครู” (51)

เปรียบตัวเองว่า “ฉันเหมือนดังคนไร้เงา” (44)

เปรียบเทียบงาม ความบริสุทธิ์ และชีวิต

ให้ภาพที่งดงามเมื่อกล่าวถึงหัวใจดวงน้อยของเด็กๆ ว่า “อาจจะงามดังรุ่งทอง” (27) ทำให้ภาพของเด็กน้อยผู้บริสุทธิ์ไร้เดียงสาผุดขึ้นในใจของผู้ฟังอย่างสวยงามด้วยน้ำเสียงใสกังวานของธงไชยนั้นเอง

ในบทเพลงเธอ...ผู้ไม่แพ้ ได้มีการอุปมาซ้อนสัญลักษณ์ว่า “บนถนนที่คนก้าวเดินจะเป็นดังภาพสะท้อนให้เห็นละครที่ต่างชีวิตไป” (62) โดยใช้ถนนแทนชีวิต และละครแทนบทบาทของชีวิตแล้วนำมาเปรียบเทียบในบทอุปมา

อุปลักษณ์ (metaphor) เปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำ เป็น คือ ในการเปรียบซึ่งพบว่าในบทเพลงของธงไชยมีอุปลักษณ์ดังนี้

เปรียบรัก

ในบทเพลงใจเย็นๆ ได้เปรียบความรักกับไฟ ว่า “ไม่เคยรักมาก่อน พอโดนรักไซ้ซอนก็ร้อนเป็นไฟ” (6) เขาได้ให้นิยามความรักว่า “รักคือเธอและฉัน” (11) และควรจะคู่กันอยู่เคียงข้างกัน “ถ้าเธอคือฟ้า ฉันคือทะเล” (16) โดยมีบทสรุปว่า “หากแผ่นฟ้าเป็นรักที่ซื่อตรงทุกสิ่งจะลงนิรันดร์” (16) และในบทเพลงหัวใจดวงน้อย เขาได้บอกเด็กๆ ว่า “โปรดจงใช้ความดีเป็นสิระบายแด่มหา” (27)

เปรียบคนรัก เปรียบตัวเอง

ในบทเพลงไม่อาจหยั่งรู้ ผู้แต่งได้สร้างอุปลักษณ์ไว้มากจนเป็นสี่ส้นที่เด่นชัดเกือบตลอดทั้งเพลง ว่า “เธอคือนางในนิยาย คือดวงดาวพร่างพราย คือจินตนาการอันกว้างไกล เธอคือความจริงที่เจอ คือความงามเลิศเลอ คือแรงบันดาลใจ... เราคือคนบนพื้นดิน ยังคงยืนบนพื้นดิน” (37) ในอุปลักษณ์สุดท้ายนี้อาจมองไม่เห็นเป็นอุปลักษณ์เพราะคนก็ต้องเป็นคนอยู่วันยังค่ำ แต่ในที่นี้เพื่อต้องการเน้นว่าแท้ที่จริงแล้ว เรายังเป็นคนธรรมดา ไม่อาจหยั่งรู้อะไรได้ เมื่อไม่มีเธอก็เปรียบว่า “เธอคือเงาที่หายไป” (44)

สัญลักษณ์ (symbol) เป็นการคิดหาคำมาใช้แทนสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมซึ่งจะมีความหมายแตกต่างออกไปจากความหมายเดิม ในบทเพลงของธงไชย ผู้แต่งได้ใช้สัญลักษณ์ต่างๆ มากทีเดียว ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสัญลักษณ์เหล่านั้นให้ความหมายที่กระทบใจ ทำให้เกิดสีสันและ ความไพเราะสละสลวยคมคาย เช่น

“ก็ยังมีดวงใจดวงหนึ่งเฝ้าคอย” (2) “ฝากดวงใจกับเธอแล้วเธอก็จากไป” (18) ใช้ดวงใจแทนตัวเพราะเชื่อว่าเป็นอวัยวะส่วนที่มีค่าที่สุดในร่างกาย ให้เห็นการรอคอยหรือความรักนั้นมีค่าอย่างยิ่งและยังได้ใช้คำดวงใจ หัวใจ ในลักษณะเดียวกันนี้ในเพลง หมั่นคอยดูแลและรักษาดวงใจ ไม่รู้เหมือนกัน และ ตามใจเธอ

“จะไปดวงดาว” (5) ใช้ดวงดาวโดยนัยแห่งความงามระยิบระยับของดวงดาว แทนจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะก้าวไปถึง เช่นเดียวกับ “ไกลสุดไกลสุดปลายสายรุ้ง” (25) “ดวงดาวสายรุ้งจะเป็นเพื่อนเรา” (25) ใช้สายรุ้งซึ่งสวยงามและอยู่ไกลสุดขอบฟ้าแทนจุดมุ่งหมายเช่นกัน

“จุดหมายที่ฝันกันไว้ก็คงไม่เกินมือเรา” (5) ใช้มือ แทนความมานะพยายาม

“แต่อยากถามฟ้าสักคำ ว่าดวงจันทร์ของเราเหมือนของคนอื่นเขาไหม” (8) ใช้ดวงจันทร์โดยนัยแห่งความสวยงามอ่อนละมุนนั้นแทนความรักที่อ่อนหวาน

“นางนวลเจ้าเอชทะเลกว้างใหญ่” (10) ใช้คนางนวลแทน เธอ ซึ่งว่ายวนอยู่ในโลกแห่งความสับสนวุ่นวาย เพื่อว่า “คงพบอะไรที่ดีสักครา อยู่ที่ขอบฟ้าอันห่างไกล” (10) ใช้ขอบฟ้าอันห่างไกลแทนจุดหมายปลายทางที่ดีๆ ซึ่งไม่แน่ว่าเธอจะได้พบกับสิ่งเหล่านั้น

“เราพร้อมใจกันเดินตากฝน พร้อมผจญเดินฝ่าลมพายุร้าย” (20) ใช้ฝนและพายุร้ายแทนอุปสรรคนานัปการในชีวิตที่จะต้องร่วมกันต่อสู้ฟันฝ่า

“เราจะข้มให้กัน” (22) ข้มก็คือสัญลักษณ์ของมิตรภาพที่มีต่อกันนั่นเอง

“สงสารบอลลูกกลมอ่อน ไม่ซ้าก็ผู้พัง” (36) ใช้บอลลูกแทนกำลังใจ

“กลับมาสร้างวิมานด้วยกันเหมือนเดิม” (38) วิมานก็คือบ้านที่เต็มไปด้วยความรักความอบอุ่นนั่นเอง

“ฝากเอาไว้ในมือเธอ คือดอกไม้ซ้อหนึ่ง” (39) ดอกไม้นี้ก็หมายถึงความรัก ความปรารถนาดีที่เขามีให้เธอ

“เพราะถ้าฉันต้องเสี่ยงกับควันไฟ” (45) ควันไฟแทนความไม่แน่นอน

“เพราะทางนั้นไกลอยู่” “ตื่นขึ้นมาแล้วเดินต่อไปตามทาง” (46) ผู้แต่งได้ใช้ทางแทน วิธีชีวิตที่ดำเนินไปในแต่ละวัน

“ตรงนั้นนั้นมีต้นไม้ มีร่มเงาให้นอนสบายพักผ่อน” (46) ต้นไม้และร่มเงาจะให้ความร่มรื่นแก่ผู้สัญจรผ่านไปมา เขาก็คือตัวแทนของต้นไม้ ร่มเงา ที่จะทำให้ความร่มเย็นแก่ เธอ ฉะนั้น

“คู่กัด” (48) แม้แต่ชื่อเพลงก็ยังสื่อด้วยสัญลักษณ์ที่พอได้อ่านหรือได้ฟังแล้วก็เข้าใจและเห็นภาพทันที นับเป็นวาทศิลป์ของผู้แต่งอย่างยิ่งทีเดียว นอกจากนี้ ได้นำสิ่งที่ขัดแย้งกันแต่อยู่ใกล้กันมาเป็นสัญลักษณ์แทน เธอ กับ จัน ด้วยได้แก่ “ลื่นกับพิน, น้ำกับไฟ, หมากับแมว, เสือกับสิงห์” (48)

นามนัย (Metonymy) เป็นการแทนคำ ภาพพจน์ชนิดนี้จะคล้ายคลึงกับการใช้สัญลักษณ์มาก แต่แตกต่างตรงที่นามนัยมักจะมีคำอื่นประกอบเพื่อนำไปสู่ความหมายที่ต้องการ ในขณะที่การใช้สัญลักษณ์ไม่จำเป็นต้องกระทำเช่นนั้น เพราะจะเป็นที่เข้าใจได้ง่ายว่าผู้ประพันธ์ตั้งใจให้เป็นสัญลักษณ์หมายถึงอะไร หรือควรตีความถึงอะไร นามนัยในบทเพลงของธงไชยปรากฏน้อยมาก เท่าที่พบและยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนได้ ดังนี้

“โปรดจงใช้พู่กันแห่งรักในใจที่มี” (27) พู่กันอุปกรณ์สำคัญในการสรรค์สร้างภาพให้สวยงามตามจินตนาการนั้น นำมาเชื่อมโยงแทนความร่วมมือใจระหว่างคนสองคนที่จะพุ่มพักทูลนอนมให้ความรักของคนสองคนงดงามดังภาพวาดของจิตรกร

“แม่พริกขี้หนู ยิ่งดูยิ่งร้าย” (34) พริกขี้หนู เม็ดเล็กแต่เผ็ดเหลือหลายนั้นได้กลายมาเป็นความหมายแทนความร้ายกาจของผู้หญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่ง

“มาเล่นกีฬาของหัวใจ” (43) ผู้แต่งได้สร้างภาพพจน์ให้เห็นว่าความรักนั้นมีการชิงไหวชิงพริบอยู่ตลอดเวลา ถ้าพลาดก็แพ้ได้ง่ายๆ โดยผ่านคำว่ากีฬาของหัวใจ

“กาวใจเธอเหนียวดี มีแรงที่ดึงไว้” (66) ใช้นัยแห่งความเหนียวของกาวมาแทนนามคือใจ เป็น กาวใจ

ปฏิพจน์ (Rhetorical-question) เป็นศิลปะการใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพราะมุ่งจะให้ป็นสื่อ่นำความคิดหรือเรียกร้องความสนใจ โวหารภาพพจน์ชนิดนี้มีไม่มากนักในบทเพลงของธงไชย มีปรากฏเพียงเล็กน้อย เท่าที่พบได้แก่

“บ้านเรามีทองฟ้า มีสายน้ำ มีภูเขา มีต้นไม้ แล้วเราจะอยู่อย่างไร ถ้าไม่มีอะไรเหลือเลย” (12)

“ไม่มีเธอคืนมา จะย้อนวันเวลาไปทำไม จะทำตัวเช่นไร จะย้อนคืนไปอยู่กับใคร... ก็ไม่รู้จะอยู่เพื่อใคร” (31)

ปฏิรูปพจน์ (Allusion) เป็นวิธีเขียนที่นิยมอ้างบุคคล เหตุการณ์หรือพฤติกรรม หรือข้อความที่รู้จักกันแพร่หลายมาเชื่อมโยงเปรียบเทียบให้เข้าใจเร็วยิ่งขึ้น มีปรากฏในบทเพลงของธงไชยบ้าง เช่น

“ผลสุดท้ายกินน้ำได้ศอก” (4) เพื่อบอกเธอว่าได้เดือนแล้วแต่เธอไม่ฟัง

“ยังจะมีคนคอยเข้าใจ น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า พึ่งพาอาศัย” (69)

การใช้คำตรงกันข้าม (Antithesis) เป็นการใช้อยู่คำที่มีความกลับกัน ตรงกันข้าม หรือขัดแย้งกันเพื่อให้เกิดความสนใจ เช่น

“เราสองคนจะสุขจะทุกข์เคียงกัน” (20) “จะทุกข์จะสุขเพียงไหน สบายสบาย” (23) ใช้อยู่กับทุกข์ซึ่งตรงกันข้ามกันมาเข้าคู่กันเพื่อสร้างภาพพจน์แห่งความรู้สึกอันยิ่งใหญ่

ในเพลงคู่กัด ได้ใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งที่ต้องการสื่อ แต่สัญลักษณ์นั้นก็ป็นสิ่งที่ ขัดแย้งกัน ทำให้ได้รสรสเพิ่มขึ้น คือ “ลั่นกับฟัน, น้ำกับไฟ, หมากับแมว, นกกับโครงกับนกเอี้ยง และเสือกับสิงห์” (48)

อติพจน์ (Hyperbole) เป็นโวหารที่กล่าวเกินจริง แต่นำมาใช้เพื่อเน้นให้เห็นอารมณ์อันเข้มข้นลึกซึ้ง ให้ถึงใจกับที่ต้องการจะบอก โวหารชนิดนี้พบมากทีเดียวในบทเพลงของธงไชย เนื่องจากเพลงของธงไชยเป็นบทเพลงที่เน้นอารมณ์ ผู้แต่งจึงมุ่งที่จะให้กระทบใจ ถึงใจ หรือสะใจ เป็นสำคัญ และธงไชยได้นำมาขับร้องดังนี้

- “สวยยิ่งกว่าสวย สวยยิ่งกว่าใคร” (1)
- “เขายังคอย ยังคอยเธอทุกคืนวัน” (2)
- “เปิดหน้าต่างทุกที ทุกทีหน้าเราก็คชนกัน” (3)
- “ไม่มีวันจะพรากไป” (5)
- “ขอเพียงส่งเสียงมา จะไปหา จะไปในทันใด” (7)
- “คล่องดวงใจผูกไว้ด้วยกัน” (15)
- “ให้หัวใจเต็มทุกห้อง” (21)
- “รักเธอเท่าไร ก็คงหมดหัวใจ” (52)
- “จูมื่อให้สูงที่สุด จูมื่อไปให้เสียดฟ้า” (32)
- “ถ้าเห็นว่าเธอยังอยู่ จะสู้จนขาดใจ” (36)
- “จะให้ดีกว่านี้ ทุกนาที่ต้องมีเธอ” (38)
- “ใจมันจำเธอไม่จำ” (40)
- “นอนละเมอมันทุกวัน” (40)
- “อย่ามาให้เจออีกเลย” (42)
- “ไม่อยากจะมีมองเห็นหน้าใครใคร” (42)
- “อยากปลดปล่อยทุกทุกอย่าง อยากอยู่ลำพัง อยากอยู่คนเดียว” (42)
- “หัวใจจวนจะร้าวราน” (44)
- “พลิกฟ้าแผ่นดินแทบตาย” (44)
- “เจ็บช้ำยิ่งกว่าผู้ใด” (53)

โวหารข้างต้นนี้ต่างก็มุ่งความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่เกินจริง แม้บางครั้งต้องการจะให้เป็นอย่างนั้นบ้าง แต่ก็ไม่อาจเป็นไปได้เลยในความเป็นจริง เช่นอยากอยู่คนเดียวไม่อยากพบใคร เปิดหน้าต่างแล้วหน้าชนกัน อย่างนี้แม้จะใกล้เคียงแค่ไหนก็คงไม่มีโอกาสชนกันได้วันแต่จะตั้งใจเป็นอย่างอื่นนอนละเมอทุกวัน หรือพลิกแผ่นดินฟ้าผืนดิน ล้วนเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ทั้งสิ้น แต่บรรณารักษ์ที่ได้กลับเป็นความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่ และเป็นสุนทรียรสที่มนุษย์พึงจะสื่อจากใจตนให้ผู้อื่นรับรู้ได้

บุคคลิษฐาน (Personification) เป็นการสมมุติสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ให้มีกิริยาอาการและความรู้สึกนึกคิดประหนึ่งมนุษย์ โวหารชนิดนี้มีปรากฏบ้างเล็กน้อย ดังนี้

- “ความรักมันแปลก มันชอกมันแซกมาตีแสบหัวใจ” (6)
- “แต่อยากถามฟ้าสักคำ ว่าดวงจันทร์ของเราเหมือนของคนอื่นเขาไหม” (8)
- “จันทร์ของเรา เป็นอะไรไปจึงส่องแสงที่ทำให้เราต้องพรากจากกัน” (8)
- “นางนวลเจ้าเอ๋ยเจ้าคงมันใจ แม้มันจะไกลลับตา” (10)

“และเมื่อลมพัดมา จะวอนลมช่วยพาฉันทีให้ลอยไปพบคนที่ดี ที่มีน้ำใจต่อกัน” (19)

“ปลุกดวงใจให้ตื่นขึ้นมา ขู่มือให้ฟื้นขึ้นมา” (32)

แม้ว่าบุคลาธิษฐานจะเป็นโวหารที่ได้กินใจอย่างหนึ่งก็ตาม แต่ไม่ปรากฏมากนัก อาจเนื่องมาจากบทเพลงส่วนใหญ่เป็นเพลงรัก และผู้แต่งคงจะสื่อด้วยโวหารชนิดอื่นได้ดีกว่า

เท่าที่ผู้เขียนได้นำเสนอมาแต่ต้น คงพอทำให้มองเห็นลีลาหรือประดิษฐการ (invention) ในการใช้ภาษาในบทเพลงได้ตามสมควร แม้ว่าตัวอย่างบทเพลงที่นำมาศึกษาและนำเสนอเป็นเพียงบทเพลงของนักร้องเพียงผู้เดียว อาจน้อยเกินไปต่อการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาบทสรุปในฐานะที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของเพลงทั้งหมด แต่อย่างไรก็ดี บทเพลงเหล่านี้ก็เป็นผลงานสร้างสรรค์ของนักแต่งเพลงหลายคน ซึ่งต้องมีรูปแบบลีลาการใช้ถ้อยคำต่างกันโดยธรรมชาติ จึงน่าจะเป็นแนวทางการศึกษาได้ส่วนหนึ่ง

จากการวิเคราะห์ข้างต้นทั้งหมด 71 เพลง พบว่า ปรากฏโวหารภาพพจน์ชัดเจน จำนวน 41 เพลง และสังเกตเห็นว่า บรรดาเพลงที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เช่น ด้วยรักและผูกพัน นางนวล ผাগฟ้าทะเลฝัน สบายสบาย เสียงกระซิบ พรึกซี่หนู บอลดุน บุมเมอแรง เจียบเจียบคนเดียว หมอกหรือควัน คู่กัด ขอบใจจริงจริง หมั่นคอยดูแลและรักษาดวงใจ ฯลฯ ล้วนแต่ใช้โวหารภาพพจน์ประกอบในการแต่งทั้งสิ้น อาจมากหรือน้อยแตกต่างกันไป จึงแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่า การใช้โวหารภาพพจน์ในบทประพันธ์ร้อยกรอง โดยเฉพาะบทเพลงนั้น นอกจากลีลา จังหวะและน้ำเสียงของนักร้องแล้ว โวหารภาพพจน์ช่วยส่งเสริมให้บทเพลงมีความงาม ความไพเราะและเสน่ห์ยิ่งขึ้นได้มากประดุจมีมนต์มัดใจให้ผู้ฟังหลงใหลไม่เสื่อมคลายเลยทีเดียว

หมายเหตุ

1. ตัวเลขในวงเล็บท้ายข้อความที่คัดมาจากบทเพลง หมายถึงลำดับชื่อของเพลงตามที่ศึกษาตามที่ปรากฏในหมายเหตุ ข้อ 2

2. รายชื่อเพลงที่นำมาศึกษาทั้งหมด 71 เพลง ดังนี้

1. ของ ของนาย	15. ผাগใจไว้
2. เขายังคอย	16. ผাগฟ้าทะเลฝัน
3. คนข้างบ้าน	17. พอจะมีสิทธิ์ไหม
4. (จะ) บ่นทำไม	18. แล้วเธอก็จากไป
5. จับมือกันไว้	19. วอนลม
6. ใจเย็นๆ	20. วันของเรา
7. ด้วยรักและผูกพัน	21. ว่างๆ มารักกันหน่อย
8. ได้แสงจันทร์	22. ส.ค.ส.
9. ทั้งๆ ที่เข้าใจ	23. สบาย สบาย
10. นางนวล	24. เสียงกระซิบ
11. บันทึกลงหน้าสุดท้าย	25. หนูอยากเป็นอะไร
12. บ้านของเรา	26. หัวใจขอมมา
13. เป็นยังงี้กัน	27. หัวใจดวงน้อย
14. ผู้ชายใจน้อย	28. เเหง

29. เหมือนเป็นคนอื่น
30. อย่าไปหาเธอเลย
31. อยู่เพื่ออะไร
32. ชูมือชูใจ
33. อย่าต่อรองหัวใจ
34. พริกชี้หนู
35. คนป่า
36. บอลลูน
37. ไม่อาจหยั่งรู้
38. ครั้งเดียวคงไม่พอ
39. ผ่ากไว้
40. บุมเมอแรง
41. อย่าหลบตากัน
42. เจียบเจียบคนเดียว
43. ต่อเวลา
44. เงาที่หายไป
45. หมอกหรือควัน
46. พักตรงนี้
47. คินนี้ไม่เหมือนคินนั้น
48. คู่กัด
49. ภารดี
50. หมั่นคอยดูแลและรักษาดวงใจ
51. ขอบใจจริงๆ
52. ไม่รู้เหมือนกัน
53. ตามใจเธอ
54. แต่ก็ยังรักเธอ
55. เราจะยิ้มให้กัน
56. กลับมาอยู่กลางใจเธอ
57. ร้องเพลงกันหน่อย
58. ยอม
59. ใครจะรู้
60. เก็บใจเธอไว้
61. เก่งไม่กลัว
62. เธอ...ผู้ไม่แพ้
63. ห่วงใย
64. เสียดาย
65. เธอนั้นแหละ
66. ติดอยู่ในหัวใจ
67. กฎเกณฑ์
68. ถึงใจ
69. ตัวใครตัวมัน
70. มีเธอ
71. เหนื่อยไหม

บรรณานุกรม

แกรมมี เอนเทอร์เทนเมนต์ จำกัด, บริษัท. ม.ป.ป. **สิบปีแกรมมี**. กรุงเทพมหานคร.

ธนู บุญขรรค์พันธ์. 2519. **นวกรรมประยุกต์วิทยาทางการสอนภาษาไทย**. เอกสารนิเทศการศึกษาลบที่ 179
อ้างถึงใน สมเกียรติ รักษัณณ. 2538. **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเรื่องสั้นเชิงสร้างสรรค์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้เพลงไทยร่วมสมัย และภาพการ์ตูน ประกอบการสอน
วิชาภาษาไทย ท 042 โรงเรียนพุทธไธสง จังหวัดบุรีรัมย์** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(ศึกษาศาสตร์-การสอน) สาขาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และ วาณิช จรุงกิจอนันต์. ม.ป.ป. **เรื่องร้อยถ้อยคำ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.ไก่.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

วรรณิ จันทศิริ. 2538. “ภาพพจน์กับภาพลักษณ์และทัศนคติกับเจตคติ ใช้อย่างไรจึงจะถูกต้อง”. **สารสาธิตภาษาไทย**
2 (1) : 80.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. 2537. **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.